

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА**

МАЙКА МАКСИМ БОРИСОВИЧ

УДК 347.951:347.952

ВИКОНАННЯ УХВАЛ СУДУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право
Галузь знань: 081– Право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі цивільного права та процесу Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
БОГДАН Йосип Гнатович,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, заступник завідувача кафедри
цивільного права та процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ФУРСА Світлана Ярославівна
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри
нотаріального та виконавчого процесу
і адвокатури

кандидат юридичних наук, професор
БЛОУСОВ Юрій Валерійович
Хмельницький університет управління
та права, професор кафедри цивільного
права та процесу

Захист відбудеться 2 липня 2019 р. о 14 годині 00 хвилин на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.27 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14, зал засідань юридичного факультету, ауд.409.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5).

Автореферат розісланий 29 травня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Сеник С. В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із визначальних чинників реалізації положень ст. 55 Конституції України та ч. 1 ст. 6 Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод» від 04.11.1950 р. щодо судового захисту прав та інтересів особи є належне функціонування механізму виконання судових актів. Справедливий, об'єктивний та неупереджений судовий розгляд забезпечується, в тому числі, шляхом постановлення судом ухвал, законність яких обумовлює розвиток процесу, а захист прав та свобод людини органами судової влади в значній мірі залежить від ефективності виконання ухвал суду. Шляхом постановлення ухвали суд реагує на невиконання обов'язків учасниками судового процесу (ухвали про застосування заходів процесуального примусу), забезпечує доступ громадян до правосуддя (ухвали про залучення перекладача), а, в окремих випадках, впливає на виконання судового рішення (ухвала про розстрочення чи відстрочення виконання рішення суду, ухвала про поворот виконання). Визначення форм виконання ухвал та уніфікація механізму реалізації окремих груп ухвал суду забезпечує втілення конституційного принципу обов'язковості судових рішень, а комплексне правове дослідження процедури виконання ухвал суду сприяє формуванню однорідної юридичної практики.

Правова характеристика суспільних відносин на стадії виконання судових актів є предметом дослідження широкого кола українських та зарубіжних вчених-процесуалістів: Щербак С. В., Фурса С. Я., Павлушина А. А., Зейкан Я. П., Верба-Сидор О.Б., Ляшенко Р. О., Дем'янова О.В., Заворотько П. П., Загайнова С. К., Зейдер Н. Б., Євтушенко О. І., Комаров В. В., Кройтор В. А., Перунова О. М., Приходько І. А., Терехова Л. О., Тимченко Г. П., Радзівєвська Л. К., Шиманович О. М., Штефан М. Й., Ярков В. В.

В процесуальній науці виконання ухвал суду в механізмі судового захисту, як складової права на справедливий судовий захист, відповідно до практики ЄСПЛ, не достатньо вивчено. Сучасні дослідження процедури виконання судових актів, включають наукові напрацювання у сферах: виконання судових рішень у межах виконавчого провадження (дисертація Талана Л. Г. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему: «Реалізація судових рішень у виконавчому провадженні», 2012 р.), класифікації ухвал суду у цивільному процесі та їх відмінностей від рішень суду (дисертація Лисенко Л. С. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему: «Ухвали в цивільному процесі України», 2012 р.), правосуб'єктності суду у виконавчому провадженні (дисертація Верби-Сидор О.Б. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему: «Правосуб'єктність суду у виконавчому провадженні», 2013 р.), суб'єктів виконання судових актів (дисертація Вінциславської М. В. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

на тему: «Суб'єкти виконавчого процесу», 2014 р.). Водночас, специфіка виконання ухвали вимагає детального дослідження особливостей правовідносин, які виникають на стадії її реалізації. Комплексного правового дослідження потребують проблеми суб'єктного складу та юридичної природи правовідносин з виконання ухвал суду, питання правового статусу учасників цивільного процесу на стадії виконання ухвали, особливостей виконання ухвал суду як в межах виконавчого провадження, так і без участі посадових осіб органів Державної виконавчої служби України чи приватних виконавців.

Таким чином, обрання теми дисертаційного дослідження зумовлено такими аспектами: необхідністю комплексного правового дослідження процедури виконання ухвал суду, як виду судового рішення; доцільністю подальшого розвитку теорії судових ухвал у сучасному цивільному процесі; необхідністю внесення змін у цивільне процесуальне законодавство з урахуванням останніх досягнень науки цивільного процесу; наявністю у теорії цивільного процесу різних позицій науковців щодо розуміння сутності та змісту правовідносин на стадії виконання ухвали; негативною практикою виконання судових актів в Україні, що призводить до звернення громадян України до Європейського суду з прав людини.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у межах науково-дослідної проблематики кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка на 2012–2014 роки «Удосконалення механізму правового регулювання у світлі новелізації цивільного законодавства» (номер державної реєстрації 0112U003754) та на 2016–2018 роки «Проблеми уніфікації цивільного законодавства України із правом ЄС» (номер державної реєстрації 0116U001703). Тема дисертації затверджена Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 20 від 11 листопада 2014 року).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є здійснення нормативної характеристики та теоретико-правового узагальнення процедури виконання ухвал суду у цивільному процесі, розробка і формулювання змін та доповнень до чинного цивільного процесуального законодавства щодо оптимізації механізму виконання судових актів.

Для досягнення зазначеної мети у дисертаційному дослідженні зосереджується увага на вирішенні **таких основних завдань**:

- визначити джерела правового регулювання процедури виконання ухвал суду у цивільному процесі;
- встановити місце правових норм, які регулюють стадію виконання ухвал суду у цивільному процесі в системі права України;
- запропонувати класифікацію ухвал суду у цивільних справах з огляду на критерії порядку та способу їх виконання;

- систематизувати способи практичного приведення до примусового виконання ухвали про затвердження умов мирової угоди та проаналізувати проблеми виконання такої ухвали;
- виокремити перелік ухвал суду у цивільному процесі, які підлягають виконанню;
- проаналізувати особливості виконання ухвал суду у цивільному процесі, як в межах виконавчого провадження, так і без участі посадових осіб органів Державної виконавчої служби України чи приватного виконавця;
- з'ясувати суб'єктний склад правовідносин на стадії виконання ухвали суду у цивільному процесі;
- класифікувати суб'єктів виконання ухвал суду у цивільних справах;
- здійснити юридичну характеристику прав та обов'язків учасників цивільного процесу на стадії виконання ухвали;
- на підставі узагальнення теорії та практики запропонувати удосконалення норм чинного законодавства, яке регламентує процедуру виконання судових актів в Україні.

Об'єктом дисертаційного дослідження є комплекс суспільних правовідносин, що виникають у процесі виконання ухвал суду у цивільному процесі.

Предметом дисертаційного дослідження є норми чинного законодавства, які регулюють процедуру виконання ухвал суду у цивільних справах, сучасні теоретичні концепції, гіпотези, судова та правозастосовча практика із виконання ухвал, а також пропозиції щодо вдосконалення норм законодавства, що регламентують дані питання.

Емпіричною основою дослідження є матеріали судової практики, розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень України, правозастосовча практика архівів органів державної влади, практика ЄСПЛ.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань автором використано наступні методи: діалектичний – визначення місця виконання ухвал суду у цивільних справах у системі права та юридичному процесі; історичного аналізу – дослідження еволюції правового регулювання та наукової правової доктрини виконання ухвал суду у цивільному процесі; герменевтичний – за допомогою цього методу досліджено понятійний апарат цивільного процесу, визначено зміст термінів у цивільному процесі; аналізу та синтезу – характеристика повноважень суб'єктів примусового виконання у процесі реалізації ухвал суду; дедукції – дозволив перейти від загальних положень правової теорії до застосування зазначених постулатів у процесі дослідження виконання ухвал суду у цивільному процесі; правових аксіом – дослідження змісту правовідносин на стадії виконання ухвали суду, з огляду на положення загальної правової теорії; формально-догматичний – забезпечення аналізу норм чинного законодавства; теоретичного моделювання – формулювання проекту законодавчих змін.

Наукова новизна отриманих результатів. У дисертації вперше здійснено системну правову характеристику процедури виконання ухвал суду, як виду судових актів. Конкретні результати дисертаційного дослідження, які характеризуються науковою новизною, полягають у наступному.

Вперше:

1. Здійснено комплексне правове дослідження процедури виконання ухвал суду у цивільному процесі, як окремого виду судових рішень та систематизовано перелік ухвал у цивільному процесі, які підлягають виконанню, як в межах виконавчого провадження, так і без участі посадових осіб органів Державної виконавчої служби України чи приватних виконавців. Запропоновано доповнити ЦПК України статтею 261–1 «Виконання ухвал суду», у змісті якої класифікувати ухвали суду у цивільному процесі, для яких законодавством передбачено процедуру виконання, за критерієм порядку та способу виконання на два види: ухвали суду, виконання яких здійснюється органами Державної виконавчої служби України та приватними виконавцями за правилами ЗУ «Про виконавче провадження»; ухвали суду, виконання яких здійснюється суб'єктами правовідносин поза межами виконавчого провадження без участі посадових осіб ДВС та приватних виконавців.

2. Здійснено класифікацію учасників правовідносин з виконання ухвал суду у цивільному процесі в контексті специфіки ухвали, як судового акта. Учасників правовідносин на стадії реалізації ухвал суду запропоновано класифікувати на: суб'єкта безпосереднього виконання ухвали (учасник правовідносин, який зобов'язаний виконати ухвалу); суб'єктів, які сприяють виконанню ухвал суду (учасники правовідносин, які вживають заходів щодо організації та контролю за виконанням ухвали); суб'єктів, які мають право вимагати виконання ухвали (учасники правовідносин, в інтересах яких постановлена ухвала).

3. Встановлено прогалину правового регулювання в диспозиції ст. 272 ЦПК України, що регламентує порядок надсилання копії рішення суду особам, які брали участь у справі, в частині відсутності обов'язку суду щодо направлення копії ухвал учасникам справи та запропоновано в диспозиції ст. 272 ЦПК України замінити термін «рішення суду» на ширше поняття – «судове рішення» (яке включає, в тому числі, і ухвали суду).

4. Визначено юридичну природу правовідносин на стадії виконання ухвали суду у цивільному процесі. Встановлено, що на стадії виконання ухвал суду у цивільному процесі, між судом, суб'єктами владних повноважень та учасниками цивільного процесу виникають комплексні правовідносини (цивільно-правові, процесуальні, процедурні та інші правовідносини) пов'язані із реалізацією судових актів.

5. Запропоновано здійснити універсальне (за загальним правилом) та казуальне (виняткове) регулювання порядку визначення моменту набрання ухвалою законної сили, виклавши статтю 261 ЦПК України «Набрання

ухвалою суду законної сили» в наступній редакції: «1. Ухвала суду, яка є виконавчим документом або підставою для виконання та підлягає виконанню за правилами ЗУ «Про виконавче провадження» набирає законної сили після закінчення строку для подання апеляційної скарги, якщо апеляційну скаргу не було подано. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після розгляду справи апеляційним судом. 2. Ухвала суду про забезпечення позову підлягає негайному виконанню та набирає законної сили після закінчення строку для подання апеляційної скарги, якщо апеляційну скаргу не було подано. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після розгляду справи апеляційним судом».

Удосконалено:

6. Положення правової доктрини щодо правових наслідків набрання законної сили ухвалою суду. Встановлено, що такі правові наслідки законної сили ухвали, як остаточність та виключність, на відміну від рішення суду, не поширюються на ухвалу суду про забезпечення позову та зустрічне забезпечення, ухвалу про тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України та частину інших ухвал. Правовим наслідком набрання законної сили, який характерний для усіх без виключення ухвал суду у цивільному процесі, є обов'язковість ухвали.

7. Нормативну модель виконання ухвал суду у цивільному процесі шляхом формулювання пропозиції щодо змін до чинного законодавства на підставі порівняння практики виконання ухвал суду у цивільних справах за законодавством України та іноземних держав. На підставі іноземного досвіду, вказано на необхідність прийняття законодавчих змін та підзаконних нормативно-правових актів для здійснення інформаційно-технічного забезпечення примусового виконання, та створення умов для контролю за правочинами боржника, пов'язаними із зміною майнового стану, а також забезпечення доступу суб'єктів примусового виконання до усіх державних та банківських ресурсів.

8. Теоретичні положення щодо визначення правосуб'єктності суду на стадії виконання судового акта. Встановлено, що в процесі виконання ухвали суду, постановленої за правилами цивільного судочинства, суд може бути як безпосереднім суб'єктом виконання ухвали (ухвала про судове доручення, ухвала про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції), так і суб'єктом, який сприяє виконанню ухвал (вжиття заходів щодо приведення до виконання ухвал, які стосуються стягнення майна та грошових коштів, забезпечення контролю за виконанням ухвал про витребування доказів, забезпечення доказів, окремих ухвал суду).

Дістали подальший розвиток:

9. Пропозиції щодо розширення заходів примусового виконання судових актів, а саме, запропоновано визначити законодавчий механізм арешту

(блокування та вилучення, звернення стягнення на кошти) коштів, які використовує боржник у платіжних системах (доручення на перекази коштів в системі СВІФТ, одержання грошових переказів у платіжних системах без відкриття рахунку).

10. Позиція про необхідність усунення прогалини законодавства у сфері виконання ухвал суду про забезпечення позову у справах пов'язаних із захистом авторського та суміжних прав (заборона виготовлення, відтворення, ввезення на територію України об'єктів авторського права) в порядку ЗУ «Про авторське право та суміжні права»; у справах про відібрання дитини до завершення розгляду справи по суті в порядку СК України; ухвал про вжиття забезпечувальних заходів у справах про відновлення прав на втрачені цінні папери в порядку окремого провадження за правилами ЦПК України. Запропоновано внести відповідні доповнення до ЦПК України та ЗУ «Про виконавче провадження».

11. Погляди щодо встановлення порядку зняття арешту з майна та грошових коштів боржника у випадку постановлення судом ухвали про розстрочення чи відстрочення виконання рішення суду. Запропоновано внести зміни до ЗУ «Про виконавче провадження» та передбачити право державного, приватного виконавця, стягувача та боржника звернутись до суду із заявою про зняття арешту з майна та грошових коштів боржника, у випадку постановлення судом ухвали про розстрочення чи відстрочення виконання рішення суду, за результатами розгляду якої, суд, з урахуванням конкретних обставин справи (строку розстрочення чи відстрочення, майнового стану, поведінки стягувача та боржника, інших обставин), має право на постановлення ухвали про зняття арешту з майна та грошових коштів боржника.

За результатами дослідження автором запропоновано зміни та доповнення до норм чинного законодавства, сформовано відповідний законопроект.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені у дисертації положення, висновки та пропозиції впроваджені та можуть бути використані у:

- науково-дослідній діяльності для подальшого розвитку теорії цивільного процесу;
- правотворчій діяльності для удосконалення чинного законодавства України, що регулює процедуру виконання ухвал суду у цивільних справах;
- правозастосовчій практиці виконання ухвал суду у цивільних справах;
- навчальному процесі шляхом їх використання під час проведення лекційних та практичних занять із дисциплін «Цивільне процесуальне право» та «Виконавче провадження».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано дисертантом самостійно. Основні теоретичні положення та розробки, що характеризують наукову новизну дослідження, теоретичне і практичне значення його результатів, одержані дисертантом особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження теоретичного та практичного характеру були оприлюднені на таких міжнародних, всеукраїнських, регіональних конференціях, семінарах, круглих столах: Міжнародна науково-практична конференція «Юридичні науки: історія, сучасний стан та перспективи дослідження» (м. Київ, 13–14 травня 2016 року); Міжнародна науково-практична конференція «Правові проблеми сучасності очима молодих науковців» (м. Тернопіль, 24 квітня 2014 року); Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні проблеми реформування системи законодавства України» (м. Київ, 21–22 жовтня 2016 року); Всеукраїнська науково-практична конференція «Правова реформа та забезпечення демократизаційних процесів і національної безпеки в Україні» (м. Одеса, 14–15 жовтня 2016 року); Всеукраїнська науково-практична конференція «Тенденції та пріоритети реформування законодавства України» (м. Херсон, 9–10 грудня 2016 року); Міжнародна науково-практична конференція «Новітні тенденції сучасної юридичної науки» (м. Дніпро, 2–3 грудня 2016 року); Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності» (м. Одеса, 8–9 вересня 2017 року); Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи» (м. Львів, 15–16 вересня 2017 року); Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України» (м. Львів, 25–26 січня 2018 року); Міжнародна науково-практична конференція «Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії у XXI ст» (м. Запоріжжя, 26–27 січня 2018 року).

Публікації. Основні наукові результати дисертації опубліковані в 9 наукових статтях у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань, а також у тезах 10 доповідей на конференціях, семінарах, круглих столах.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою, завданнями, об'єктом та предметом дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які поділяються на вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (налічує 30 сторінок та містить 360 найменувань). Повний обсяг дисертації становить 233 сторінки, з яких основний текст – 188 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, визначається його зв'язок з науковими планами та програмами, мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, містяться відомості про кількість публікацій, а також апробацію результатів і структуру роботи.

Розділ 1 «Теоретико-правова характеристика інституту ухвал у цивільному процесі України» складається із трьох підрозділів та характеризує законну силу ухвали суду, визначає підходи до класифікації ухвал суду у цивільному процесі, окреслює методологічні засади дослідження.

У підрозділі 1.1 *«Законна сила ухвали суду у цивільному процесі України, як передумова виконання судового акта»* здійснюється аналіз процедури набрання законної сили ухвалою суду у цивільному процесі, обґрунтовано позицію, що наслідки набрання законної сили ухвалою суду у цивільному процесі різні та диференціюються в залежності від виду, змісту та підстав постановлення ухвали. За результатами порівняльного аналізу процедури набрання законної сили ухвалою суду у цивільному процесі України та за законодавством іноземних держав, запропоновано доповнити норми чинного ЦПК України положеннями, якими диференціювати момент набрання законної сили для різних за змістом ухвал суду.

У підрозділі 1.2 *«Класифікація ухвал суду у цивільному процесі України за критерієм порядку та способу виконання»* проаналізовано теоретичні підходи до класифікації ухвал суду у цивільному процесі. Констатовано, що положення правової доктрини щодо підходів до класифікації ухвал суду зводяться до виділення окремих груп ухвал за критеріями форми та змісту, жоден з яких не пов'язаний із порядком реалізації та суб'єктним складом правовідносин на стадії реалізації судового акта. Встановлено, що положення чинного законодавства допускають виконання ухвал суду як в межах виконавчого провадження, так і шляхом покладення обов'язку виконання на органи внутрішніх справ, органи опіки та піклування, органи прикордонного контролю, інших уповноважених суб'єктів. За критерієм порядку та способу виконання запропоновано класифікувати ухвали на два види: ухвали суду, виконання яких здійснюється органами Державної виконавчої служби України та приватними виконавцями за правилами ЗУ «Про виконавче провадження»; ухвали суду, виконання яких здійснюється суб'єктами правовідносин поза межами виконавчого провадження без участі посадових осіб ДВС чи приватних виконавців.

Підрозділ 1.3 *«Методологічні засади дослідження виконання ухвал суду у цивільному процесі України»* характеризує методологію проведення дослідження та окреслює методи вирішення завдань дослідження. Методоло-

гічною основою дисертаційного дослідження визначено наступні методи: діалектичний, метод тлумачення юридичних норм, метод правових аксіом, метод історичного аналізу, герменевтичний метод, дедукції, системного аналізу, класифікації, узагальнення, абстрагування, формалізації, теоретичного моделювання. Встановлено категорії методів, які використовуються автором крізь призму особливостей окремих проблем висвітлених у дослідженні.

Розділ 2 «Правовідносини з виконання ухвал суду у цивільному процесі України» складається із двох підрозділів, у яких здійснюється правова характеристика складу, правосуб'єктності учасників, юридичної природи правовідносин з виконання ухвал суду у цивільному процесі України.

У підрозділі 2.1 «Юридична природа правовідносин на стадії виконання ухвал суду у цивільному процесі України» проаналізовано позиції науковців-процесуалістів різних періодів щодо сутності правовідносин на стадії виконання судових актів, здійснено характеру правовідносин на стадії виконання ухвал суду у цивільному процесі, як особливого виду судових актів. Акцентовано увагу на позиціях науковців сучасності, які протягом 2014–2019 років здійснювали дослідження дотичних до теми дисертації проблем (Верба-Сидор О.Б., Фурса С. Я., Лисенко Л. С., Талан Л. Г., Ляшенко Р. О., Вінциславська М. В.). Обґрунтовано необхідність доповнити положення чинного законодавства правовими нормами, якими вирішити колізію між тлумаченням термінів «судове рішення» (родове поняття, що включає ухвалу, рішення та постанову суду у цивільному процесі) та «рішення суду» (форма судового рішення). Досліджено правовідносини та норми права, що регулюють стадію виконання ухвали суду у цивільному процесі, констатовано, що законодавець партикулярно регламентує порядок реалізації різних за змістом ухвал суду, запропоновано шляхи систематизації законодавства у вказаній сфері. Встановлено, що в процесі виконання ухвал суду у цивільному судочинстві, між судом, суб'єктами владних повноважень та учасниками цивільного процесу, виникають комплексні правовідносини пов'язані із реалізацією судових актів.

У підрозділі 2.2 «Склад та правосуб'єктність учасників правовідносин з виконання ухвали суду у цивільному процесі України» охарактеризовано суб'єктний склад правовідносин на стадії виконання ухвали суду, визначено проблеми взаємодії учасників процесу виконання судового акта. Проведено наскрізний аналіз поглядів науковців щодо кола суб'єктів, на які поширюється законна сила рішення суду, застосовуючи аналогію та порівняння доведено, що правовим наслідком набрання законної сили ухвалою суду у цивільному процесі є обов'язковість. Запропоновано класифікувати учасників виконання ухвал суду у цивільному процесі

на: суб'єкта безпосереднього виконання ухвали; суб'єктів, які сприяють виконанню ухвал суду та суб'єктів, що мають право вимагати виконання ухвали. Досліджено участь суду на стадії виконання ухвали суду у цивільному процесі, встановлено, що специфіка виконання ухвали суду, на відміну від процедури виконання рішення суду, передбачає, в окремих випадках, як безпосереднє виконання ухвал суду органами судового влади (ухвала про судове доручення), так і виконання судом обов'язків щодо приведення до виконання зазначеного виду судових актів (оформлення виконавчих листів на виконання ухвал суду). Досліджено зміст правоздатності та дієздатності учасників цивільного процесу на стадії виконання ухвали, висловлено гіпотезу про те, що правосуб'єктність учасників цивільного процесу на стадії виконання ухвали суду утворює комплексне специфічне поєднання наявності та здійсненності прав та обов'язків різної галузевої спрямованості.

Розділ 3 «Процесуальні особливості виконання ухвал суду у цивільному процесі України» складається із трьох підрозділів, у яких здійснюється правова характеристика виконання ухвал у цивільному процесі органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями, досліджується процедура реалізації ухвал, виконання яких здійснюється поза межами виконавчого провадження, визначаються наслідки набрання законної сили ухвал суду у цивільних справах, для яких не передбачено стадія виконання.

Підрозділ 3.1 «Правова характеристика виконання ухвал у цивільному процесі України органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями» визначає підстави, порядок та процедуру виконання ухвал суду у цивільному процесі органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями. Автором виокремлено ухвали суду у цивільному процесі, які підлягають реалізації у межах виконавчого провадження та класифіковано їх на два види: ухвали, які реалізуються у межах виконавчого провадження шляхом відкриття виконавчого провадження та ухвали, виконання яких здійснюється державним чи приватним виконавцем без відкриття виконавчого провадження. Проаналізовано судову та правозастосовчу практику у сфері постановлення та виконання ухвали суду про поворот виконання, ухвали про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, ухвали про розстрочення та відстрочення виконання рішення суду, ухвали про забезпечення позову. Досліджено судову практику та законодавство, яке регулює виконання ухвал про тимчасове обмеження особи у праві виїзду за межі України, та, в контексті останніх позицій ЄСПЛ, визначено напрями законодавчих змін щодо необхідності інформування боржника про час та місце розгляду подання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України, а також запропоновано визначити право боржника звернутись із поданням до суду про

зняття тимчасового обмеження у праві виїзду за межі території України. Проаналізовано досвід зарубіжних країн та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері виконання судових рішень, в тому числі окремої групи ухвал про присудження, в частині розширення заходів примусового виконання (блокування, вилучення, звернення стягнення на кошти) платіжних засобів боржника (платіжна картка, доручення на перекази коштів в системі СВІФТ).

У підрозділі 3.2 «Процедура виконання ухвал суду у цивільному процесі України суб'єктами правовідносин поза межами виконавчого провадження» досліджено порядок, спосіб та процедуру виконання ухвал поза межами виконавчого провадження без участі державних та приватних виконавців. Здійснено нормативну характеристику та досліджено правозастосовчу практику виконання ухвал суду про розшук відповідача, боржника або дитини, ухвал про застосування заходів процесуального примусу, запропоновано удосконалити законодавство у вказаній сфері скоротивши строки підготовки та проведення процесуальних заходів у випадку виконання ухвали про розшук відповідача, боржника або дитини, сформульовано напрями законодавчих змін у сфері виконання ухвал про застосування заходів процесуального примусу, висловлено пропозиції щодо усунення прогалин у нормативній процедурі реалізації ухвали про привід свідка. Досліджено особливості реалізації ухвал суду про забезпечення та витребування доказів, на підставі аналізу національної та іноземної правозастосовчої практики запропоновано визначити законодавчий механізм виїмки витребуваних документів державним або приватним виконавцем на підставі ухвали суду про тимчасове вилучення документів для дослідження їх судом.

Підрозділ 3.3 «Правові наслідки набрання законної сили ухвалами суду у цивільному процесі України, для яких законодавством не передбачена стадія виконання» присвячений дослідженню процесуальних особливостей правових наслідків набрання законної сили ухвалами суду у цивільному процесі, для яких не передбачена стадія виконання. Проаналізовано судову практику та визначено правові наслідки постановлення ухвал про залучення перекладача, запропоновано вести реєстр осіб, які мають право на участь в судовому засіданні в якості перекладача та направляти ухвали про залучення перекладача до установ, в розпорядженні яких перебувають особи, що здобули відповідну освіту, набули необхідні знання чи навички, включені до відповідного реєстру. Охарактеризовано правові наслідки набрання законної сили ухвалою про призначення опікуна, про тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу.

ВИСНОВКИ

Дисертаційне дослідження є кваліфікованою науковою працею, включає теоретичні положення та доктринально обґрунтовані результати у галузі науки цивільного процесуального права, вирішує широке коло наукових завдань виконання ухвал суду у цивільному процесі. Проведене дослідження дозволило сформулювати такі висновки.

1. Встановлено, що положення чинного законодавства партикулярно регламентують порядок реалізації різних за змістом ухвал суду. Запропоновано систематизувати чинне законодавство у сфері виконання ухвал суду: нормами ЦПК України визначити перелік суб'єктів виконання ухвали, порядок звернення ухвал до виконання, диференціювати способи виконання ухвали, а алгоритм вчинення дій уповноваженими суб'єктами, що здійснюються на виконання ухвали передбачити у підзаконних нормативно-правових актах.

2. Обґрунтовано, що на стадії виконання ухвал суду у цивільному процесі, між судом, суб'єктами владних повноважень та учасниками цивільного процесу виникають комплексні правовідносини (цивільно-правові, процесуальні, процедурні та інші правовідносини) пов'язані із реалізацією судового акта.

3. Запропоновано класифікувати ухвали суду, постановлені за правилами цивільного судочинства, для яких законодавством передбачено процедуру виконання, за критерієм порядку та способу виконання на два види: ухвали суду, виконання яких здійснюється органами Державної виконавчої служби України та приватними виконавцями за правилами ЗУ «Про виконавче провадження»; ухвали суду, виконання яких здійснюється суб'єктами правовідносин поза межами виконавчого провадження без участі посадових осіб ДВС та приватних виконавців.

4. З метою забезпечення реалізації права сторін на заміну стягувача чи боржника в ухвалі про затвердження мирової угоди, запропоновано замінити у ч. 5 ст. 442 ЦПК України термін «виконавчий лист» на «виконавчий документ, що виданий судом» та передбачити, що, у випадку необхідності заміни боржника або стягувача у виконавчому документі до відкриття виконавчого провадження, суд, за заявою заінтересованої особи, замінює таку сторону її правонаступником.

5. Встановлено, що відповідно до чинної редакції ст.ст. 207, 208 ЦПК України група ухвал суду про затвердження умов мирової угоди (ухвали, якими визнається права власності або здійснюється зміна чи припинення прав і обов'язків), в силу їх змісту, не повинна містити заходи примусового виконання, а отже, не може бути визнана виконавчим документом та підлягати виконанню державним чи приватним виконавцем при правозастосуванні на практиці.

6. Обґрунтовано, що протокольні ухвали не потребують виконання, оскільки фіксують процесуальні дії суду або санкціонують правовий порядок визначений судовим актом, не вирішуючи при цьому питання про права та обов'язки учасників правовідносин. Режим обов'язковості таких ухвал забезпечений кримінально-правовою охороною (відмова застосувати наслідки набрання законної сили даної категорії судових рішень тягне за собою кримінальну відповідальність передбачена ст. 382 КК України).

7. Встановлено, що ухвали суду у цивільному процесі, які підлягають виконанню Державною виконавчою службою України чи приватними виконавцями шляхом відкриття виконавчого провадження, в одних випадках є виконавчим документом (наприклад, ухвала про забезпечення доказів, відкриття виконавчого провадження за якою, відбувається безпосередньо на підставі ухвали), в інших – підставою для виконання (наприклад, ухвала про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню та стягнення безпідставно одержаного, реалізація якої, за правилами ЗУ «Про виконавче провадження» відбувається виключно після оформлення виконавчого листа на підставі ухвали суду).

8. Доведено, що ухвала суду, як вид судового рішення, в окремих випадках, визначає права та обов'язки не тільки сторін по справі, а і інших суб'єктів правовідносин, які не були учасниками цивільних справ, під час розгляду яких суд постановив зазначені ухвали (органи внутрішніх справ, органи піки та піклування та інші). Вказані правові наслідки стосуються постановлення та набрання законної сили ухвалами суду про витребування, забезпечення доказів, окремими ухвалами суду та іншими ухвалами, які направляються для виконання до визначених судом органів державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб або до підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та підпорядкування.

9. Запропоновано класифікувати учасників правовідносин на стадії реалізації ухвал суду на: суб'єкта безпосереднього виконання ухвали (учасник правовідносин, який зобов'язаний виконати ухвалу); суб'єктів, які сприяють виконанню ухвал суду (учасники правовідносин, які вживають заходів щодо організації та контролю за виконанням ухвали); суб'єктів, які мають право вимагати виконання ухвали (учасники правовідносин, в інтересах яких постановлена ухвала).

10. Виявлено прогалину правового регулювання щодо порядку, суб'єкта сплати та розміру авансового внеску за виконання державними та приватними виконавцями ухвал суду у цивільному процесі про забезпечення доказів, тимчасове вилучення доказів для дослідження судом та запропоновано доповнити ст. 26 ЗУ «Про виконавче провадження» ч. 11 наступного змісту: «Авансовий внесок не сплачується стягувачами за виконання ухвал суду у цивільному процесі про забезпечення доказів, тимчасове вилу-

чення доказів для дослідження судом, про стягнення штрафу в порядку ст. 148 ЦПК України».

11. Обґрунтовано, що правовими наслідками набрання законної сили ухвалами суду у цивільному процесі є: обов'язковість (здатність та наявність підстав для поширення на правовідносини) та, в окремих випадках, здійсненність (можливість та наявність підстав для виконання). З метою оптимізації законодавства у сфері набрання ухвалою законної сили, запропоновано універсальне (за загальним правилом) та казуальне (виняткове) регулювання порядку визначення моменту набрання ухвалою законної сили.

Проведене дослідження вказує на невичерпність проблеми виконання ухвал суду у правовій теорії та є підставою для подальших наукових розробок визначеної сфери, з метою створення передумов для реалізації конституційного принципу обов'язковості судових актів.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації:

1. Майка М. Б. Окремі питання суб'єктного складу правовідносин на стадії виконання ухвал суду у цивільному процесі. Прикарпатський юридичний вісник. Івано-Франківськ, 2016. Вип. 4 (13). С. 32–36.

2. Майка М. Б. Реалізація окремих груп ухвал суду, для яких не передбачена процедура виконання. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Одеса, 2016. Вип. 22. С. 125–129.

3. Майка М. Б. Сутність та зміст законної сили ухвали суду у цивільному процесі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Ужгород, 2016. Вип. 37. С. 16–20.

4. Майка М. Б. Доктринальна характеристика правовідносин на стадії виконання ухвали суду у цивільному процесі. Науково-практичний юридичний журнал «Підприємництво, господарство і право». Київ, 2016. Вип. 3(241). С. 27–32.

5. Майка М. Б. Виконання ухвал суду у цивільному процесі України поза межами виконавчого провадження: порядок та суб'єкти. Jurnalul juridic national: teorie și practică. 2016. Вип. 6 (22). С. 16–20.

6. Mayka M. B. The subject of execution of judicial act as a criterion for classifying of court rulings in the civil process of Ukraine. Visegrad journal on human rights. 2017. № .4. P. 108–112.

7. Майка М. Б. Общая характеристика правоотношений по надзору и контролю на стадии исполнения определения суда в гражданском процессе Украины. Jurnalul juridic national: teorie și practică. 2017. Вып. 5 (27). С. 93–98.

8. Майка М. Б. Новеллы законодательного регулирования процедуры исполнения определений суда об утверждении мирового соглашения в гражданском процессе Украины. Научно-практичный юридический журнал «Підприємництво, господарство і право». Київ, 2018. Впи.3(241). С. 22–27.

9. Майка М. Б. Виконання ухвал суду у цивільному процесі України: правовий аналіз законодавчих змін 2017 року. Науковий журнал «Слідча та судова практика в Україні». Київ, 2018. Вип.6. С. 74–79.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Майка М. Б. Окремі аспекти виконання ухвал суду у цивільному процесі органами Державної виконавчої служби України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Правові проблеми сучасності очима молодих науковців» (м.Тернопіль, 24 квітня 2014 р.). С. 51–56.

2. Майка М. Б. Правове регулювання виконання ухвал суду у цивільному процесі правоохоронними органами. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Юридичні науки: історія, сучасний стан та перспективи дослідження» (м.Київ, 13–14 травня 2016 р.). С. 50–52.

3. Майка М. Б. Примусове виконання ухвали суду про визнання мирової угоди: узагальнення теорії та практики. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні проблеми реформування системи законодавства України» (м.Київ, 21–22 жовтня 2016 р.). С. 37–40.

4. Майка М. Б. Реалізація умов мирової угоди: способи приведення ухвали про визнання мирової угоди до примусового виконання. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Правова реформа та забезпечення демократизаційних процесів і національної безпеки в Україні» (м.Одеса, 14–15 жовтня 2016 р.). С. 78–80.

5. Майка М. Б. Законодавче регулювання виконання ухвали про тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі території України: окремі правові прогалини. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Тенденції та пріоритети реформування законодавства України» (м.Херсон, 9–10 грудня 2016 року). С. 36–39.

6. Майка М. Б. Актуальні проблеми реалізації ухвал суду про застосування заходів процесуального примусу. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Новітні тенденції сучасної юридичної науки» (м.Дніпро, Україна, 2–3 грудня 2016 р.). С. 62–64.

7. Майка М. Б. Исполнение определения суда, вынесенные в гражданском процессе по результатам рассмотрения жалобы на действия, решения или бездействие государственного или частного исполнителя. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності» (м.Одеса, Україна, 8–9 вересня 2017 року). С. 41–43.

8. Майка М. Б. Окремі особливості законної сили ухвали суду у цивільному процесі. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи» (м.Львів, 15–16 вересня 2017 року). С. 44–47.

9. Майка М. Б. Прогалини правового регулювання виконання ухвали суду про привід свідка за ЦПК України в редакції згідно Закону України № 2147-VIII від 03.10.2017. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії у XXI ст» (м. Запоріжжя, 26–27 січня 2018 року). С. 40–42.

10. Майка М. Б. Проблемы выполнения определения о временном изъятии доказательств для исследования судом по ГПК Украины в редакции согласно Закона Украины № 2147-VIII от 03.10.2017. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України». (м.Львів, 25–26 січня 2018 року). С. 39–43.

АНОТАЦІЯ

Майка М. Б. Виконання ухвал суду у цивільному процесі. – Кваліфікована наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право (081 – Право). – Львівський національний університет ім.І.Франка (Дисертацію виконано в Львівському національну університеті ім.І.Франка). – Львів, 2019.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню процедури виконання ухвал суду у цивільному процесі. У роботі досліджені загальнотеоретичні аспекти виконання ухвал суду у цивільному процесі, визначено особливості виконання окремих видів ухвал суду у цивільних справах, здійснено характеристику правового статусу суб'єктів виконання ухвал суду у цивільному процесі.

На підставі аналізу правової теорії, правозастосовчої та судової практики, практики державних та приватних виконавців, міжнародно-правових актів, а також правових позицій Європейського суду з прав людини з'ясовано правову природу правовідносин на стадії виконання ухвал суду у цивільному процесі, запропоновано авторські класифікації ухвал суду у цивільному процесі за критеріями порядку та способу виконання, суб'єктів виконання ухвал суду у цивільному процесі та правовідносин, які виникають на стадії виконання ухвал суду у цивільних справах. Проаналізовано повноваження органів державної влади та визначено правові прогалини законодавчого регулювання правовідносин у сфері виконання ухвал суду у цивільних справах.

У роботі визначено доктринальні положення та практичні висновки щодо удосконалення чинного законодавства України у сфері регламентування процедури виконання ухвал суду у цивільному процесі, запропоновано шляхи уніфікації судової практики.

Ключові слова: виконання, виконавче провадження, ухвала суду, реалізація ухвали, виконання рішень, стадія, виконавець, класифікація ухвал.

АННОТАЦІЯ

Майка М. Б. Исполнение определений суда в гражданском процессе. – Квалифицированная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право (081 – право). – Львовский национальный университет им.И.Франка. – Львов, 2019.

Диссертация посвящена комплексному исследованию процедуры выполнения определений суда в гражданском процессе. В работе исследованы общетеоретические аспекты выполнения определений суда в гражданском процессе, определены особенности выполнения отдельных видов определений суда по гражданским делам, осуществлено характеристику правового статуса субъектов выполнения определений суда в гражданском процессе.

На основании анализа правовой теории, правоприменительной и судебной практики, практики государственных и частных исполнителей, международно-правовых актов, а также правовых позиций Европейского суда по правам человека выяснено правовую природу правоотношений на стадии выполнения определений суда в гражданском процессе, предложено авторские классификации определений суда в гражданском процессе по критериям порядка и способа исполнения, субъектов выполнения определений суда в гражданском процессе и правоотношений, возникающих на стадии исполнения определений суда по гражданским делам. Проанализированы полномочия органов государственной власти и определены правовые пробелы законодательного регулирования правоотношений в сфере надзора и контроля за выполнением определений суда по гражданским делам.

В работе определены доктринальные положения и практические выводы по совершенствованию действующего законодательства Украины в сфере регламентирования процедуры выполнения определений суда в гражданском процессе, предложены пути унификации судебной практики.

Ключевые слова: выполнение, исполнительное производство, определение суда, реализация определений, выполнения решений, стадия, исполнитель, классификация определений.

SUMMARY

Mayka M. B. Execution of court orders in civil process. – Qualified scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.03 – Civil Law and Civil Procedure; family law; International Private Law (081 – law). – **Ivan Franko National University of Lviv.** – Lviv, 2019.

The dissertation is devoted to a comprehensive study of the procedure for the execution of court rulings in the civil process. In this work the general theoretical aspects of execution of court decisions in the civil process are investigated, the peculiarities of execution of certain types of court decisions in civil cases are determined, the description of the legal status of the subjects of execution of court decisions in the civil process has been carried out.

Based on the analysis of legal theory, law enforcement and jurisprudence, practices of state and private performers, international legal acts, as well as legal positions of the European Court of Human Rights, the legal nature of legal relations at the stage of execution of court decisions in the civil process has been clarified, author's classification of decisions has been proposed. the court in the civil process according to the criteria of the procedure and manner of execution, the subjects of execution of court decisions in the civil process and the legal relations that arise at the stage of execution of court decisions in civil cases affairs The author has analyzed the powers of state authorities and defined legal gaps in the legislative regulation of legal relations in the field of supervision and control over the execution of court rulings in civil cases.

The paper defines doctrinal provisions and practical conclusions regarding the improvement of the current legislation of Ukraine in the field of regulating the procedure for the execution of court rulings in the civil process, and proposes ways of unification of judicial practice.

Key words: execution, enforcement proceedings, court order, execution of the order, execution of decisions, stage, executor, classification of orders.

Підписано до друку 24.05.2019 р. Формат 60x90/16
Обсяг 0,9 авт. арк.
Тираж 100 прим. Папір офсетний.

Друк: ФОП Кундельська В.О.
79037, м. Львів, вул. Студинського, 4.
Виписка з ЄДР серія АА № 543619 від 22.10.2007 р.
Тел.: 096 270 62 87; 050 227 91 39.
e-mail: genaprint@gmail.com